

Віра КМІТЬ

ОСОБЛИВОСТІ ПІЛЬГОВОГО РЕЖИМУ ОПОДАТКУВАННЯ ДЛЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ІТ-ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Виявлено основні тенденції і протиріччя, що характеризують роль ІТ-галузі у стимулюванні інвестиційно-інноваційної активності як на макро-, так і на мікрорівнях. Розглянуто актуальні питання податкової політики підтримки розвитку індустрії програмної продукції та розкрито особливості пільгового режиму оподаткування для вітчизняної ІТ-галузі.

Ситуація в українській ІТ-галузі є перспективною з різних точок зору. В Україні споживається все більше Hi-Tech-продукту: як обладнання, так і софту, експортується дуже багато продукції, насамперед – програмне забезпечення. В Україні можна замовити виробництво ІТ-продукту найвищої світової якості, але за значно привабливішою нижчою ціною. Тому все частіше представники великих міжнародних ІТ-корпорацій серед перспективних країн-розробників програмного забезпечення згадують і Україну.

На сьогодні ІТ-ринок України – найдинамічніший і найінтегрованіший у міжнародні ринки. Дуже швидко розвиваються системи зв'язку, Інтернет-торгівля, системи електронних платежів тощо. У ІТ-галузі України представлено майже 4000 компаній, в яких працює понад 47 тис. осіб. За різними оцінками, в Україні 30–50 тисяч висококваліфікованих програмістів. І приблизно половина з них працює на компанії, які отримують замовлення міжнародних корпорацій. Вітчизняні аутсорсингові компанії створюють програмне забезпечення, з яким працюють, зокрема, провідні фінансові установи світу. Поки що український

експорт ІТ-послуг і продуктів має частку близько 1% світового ринку. Але за останні роки Україна стала найпривабливішою країною-постачальником цих послуг у Східній Європі. Прогнозовані темпи зростання в цій галузі залишаються незмінно високими, і галузь має всі шанси для переважання у експорті країни [1].

На думку авторитетного видання Financial Times, в Україні ІТ-сектор розвивається швидкими темпами і за останні 10 років досяг максимального за свою історію значення – 1 млрд. дол. США у 2011 р., ґрунтуючись на сильних наукових школах, успадкованих від колишнього СРСР. В 2011 р. експорт ІТ-послуг вперше в історії країни перевищив експорт озброєння. За останнє десятиріччя галузь показала десятикратне зростання, зі збільшенням навіть під час всесвітньої фінансової кризи – на 30–40% щорічно. Дослідницька компанія Sourcingline вважає Україну 26-ю у світі за привабливістю країни як місця для аутсорсингу. З експортом оцінюваним в 1 млрд. доларів, при падінні всього світового ринку на 250 млрд. дол. США, можна констатувати, що ІТ-сектор України має величезний потенціал [2].

Україна покращила позицію у щорічному Індексі мережевої готовності, який розраховують експерти Всесвітнього економічного форуму. Рейтинг характеризує рівень розвитку інформаційно-комунікаційних технологій в кожній національній економіці. Зокрема, Україна піднялася на 15 місць у світовому ІТ-рейтингу (у 2012 – 75 місце, минулого року – 90). Загалом до індексу 2011–2012 рр. було включено 142 країни [3].

Отже, ІТ-галузь – одна з найперспективніших в українській економіці, її роль у стимулюванні інвестиційно-інноваційної активності як на макро-, так і на мікрорівнях важко переоцінити, і за умови створення належного середовища з боку держави вона сприятиме розвитку й інших сфер національного господарства.

Таким чином, тема дослідження є актуальною і своєчасною, зважаючи на сучасний стан справ у сфері інформаційних технологій на підприємствах України, який нині характеризується невизначеністю і має широкий спектр проблем, що потребують нагального вирішення, найвагомішою серед яких є впровадження пільгових режимів оподаткування.

На сьогодні в Україні недостатньо науково-теоретичних робіт із питань вирішення проблем ІТ-сфери, зокрема щодо особливостей оподаткування ІТ-галузі, що можна пояснити безупинним збільшенням обсягів технологічних пропозицій, які вимагають високих інвестицій і посилення залежності від зовнішніх послуг, а також нестабільністю податкового законодавства. Саме тому виникає необхідність у систематизації знань, що стосуються зазначеної науково-практичної галузі, розвитку методичних аспектів уніфікації процесів оподаткування вітчизняної ІТ-галузі.

Метою статті є виявлення основних тенденцій, що характеризують роль ІТ-галузі у національній економіці, а також з'ясування

переваг і недоліків пільгового режиму оподаткування, що пропонується для вітчизняної ІТ-галузі.

ІТ-галузь має свої особливості, оскільки віртуальне середовище не має меж, а отже, контролювати його фінансово-господарську діяльність доволі складно. Суб'єкти господарювання в галузі програмної продукції не прив'язані до сировинних ресурсів і їм не потрібні господарські приміщення для ведення бізнесу, тому вони обирають податкові режими (так зване “офшорне програмування”) тих країн, де оформлення бізнесу не є таким складним, а система оподаткування не обтяжлива для платника або й взагалі відсутня. Головним аспектом у такій галузі є людський фактор. Особа-програміст може знаходитися за монітором десь в українському селі, виконувати замовлення з Азії чи Америки, а кошти за зроблену роботу одержувати на картковий рахунок у якійсь країні Європи.

Як ми уже зазначали, кількість програмних продуктів, вироблених в Україні, зростає, а обороти від їх реалізації є віртуальними для оподаткування. З метою залучення цих ресурсів для оподаткування урядовці неодноразово намагалися показати свою лояльність до фахівців і бізнесменів з ІТ-галузі, тобто мова про необхідність створення сприятливих умов ведення такого бізнесу ведеться давно.

Зазначають, що продукти вітчизняної ІТ-галузі є перспективним товаром у глобальній економіці, а тому дана галузь повинна стати локомотивом економічного зростання України, яку треба зробити світовим лідером із виробництва оригінальних програмних продуктів на десятиліття вперед [4]. У ІТ-ринку хороший потенціал зростання, який буде реалізований завдяки більш сприятливим умовам роботи ІТ-компаній [5].

Річний обсяг ІТ-галузі досяг 1,5 млрд. дол. США, з яких близько 1 млрд. дол. ста-

новить український експорт програмного продукту й аутсорсинг. Саме існуюче законодавство і чинна система оподаткування ставлять у невідгідні умови українських виробників порівняно з програмістами світу, де вже давно впроваджено стимулювання галузі, яка визначає конкурентоспроможність економіки, темпи економічного зростання, створює абсолютно іншу структуру з великою часткою високих технологій та з найбільшою доданою вартістю. Тому велика частка ІТ-бізнесу знаходиться в тіні. Якщо в існуючій ситуації велику компанію з виробництва програмного продукту змусити працювати повністю легально, то вартість робочої години нашого програміста, порівняно з вартістю години його колег з Білорусії, Росії, Індії чи Китаю, стає набагато вищою через єдиний внесок, стандартну ставку оподаткування доходів фізичних осіб і наявність ПДВ [6].

На думку засновника і директора ІТ-компанії, що входить в комітет Європейської бізнес асоціації з інформаційних технологій Telesens International, Е. Рубіна, "Україна, в принципі, остання країна з тих, хто може займатися аутсорсингом і хоче прийняти такий закон, який допоміг би розвитку цієї галузі. Індія, Китай, Білорусь, Бразилія – всі ці країни вже прийняли якісь відповідні закони, і ця галузь розвивається у них дуже добре" [7].

Головна проблема ІТ-компаній – це робота за спрощеними "сірими схемами", які не дають можливості створення великих конкурентних компаній, які змогли б виплачувати зарплати представникам абсолютно легально і мали можливість виходити на зовнішні ринки. Нова система оподаткування розширить можливості ІТ-компаній як одного з найважливіших високотехнологічних секторів України [8].

Таким чином, потреба в створенні належної податкової політики підтримки роз-

витку індустрії програмної продукції назріла давно, і рішучий крок нарешті зроблено [9]. Закон "Про державну підтримку розвитку індустрії програмної продукції" встановлює загальні принципи роботи ІТ-індустрії, а Проект № 9744 [11] – спеціальні ставки податків, які будуть діяти для таких підприємств, принципи роботи реєстру компаній, яким надаються пільги.

Проте вважається, що спеціальна схема єдиного соціального внеску для однієї з галузей порушує Конституцію і призведе до недоотримання доходів Пенсійного фонду в сумі 6 млн. грн. Враховуючи потенційні збитки, це зауваження було враховано, тобто єдиний соціальний внесок з двох мінімальних зарплат для ІТ-галузі у кінцевий текст закону не увійшов.

Отож, 1 січня 2013 р. вступають в дію спеціальне оподаткування і спеціальні пільгові умови для роботи ІТ-галузі. Метою економічного експерименту є легалізація в Україні доходів існуючої індустрії програмної продукції. Спеціальний податковий режим розрахований на 10 років. На жаль, ставки оподаткування виявилися не такими привабливими, якими їх намагалися зробити.

Відповідно до Податкового кодексу України, податкова пільга – передбачене податковим та митним законодавством звільнення платника податків від обов'язку щодо нарахування та сплати податку і збору в меншому розмірі за наявності підстав. Податкові пільги з ПДВ не надаються, а визначаються виключно за операціями з постачання товарів та/або послуг та застосовуються в обов'язковому порядку без можливості відмовитися від їх застосування [12].

Щоб скористатися пільгами, ІТ-компанія повинна отримати свідоцтво про реєстрацію суб'єкта індустрії програмної продукції як суб'єкта, який застосовує особливості оподаткування, в ДПСУ за своїм місцезнаходженням.

Пільги стосуються компаній-суб'єктів індустрії програмної продукції, які протягом 4-х попередніх послідовних звітних (податкових) кварталів одночасно відповідають наступним критеріям:

– питома вага доходів суб'єкта від програмної продукції становить не менше 70% доходів від усіх видів економічної діяльності з реалізації товарів, виконання робіт, надання послуг;

– первісна вартість основних засобів та/або нематеріальних активів підприємства перевищує 50 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного року (тобто, на 1.011.2013 р. це – 57 350 грн.);

– у суб'єкта немає податкового боргу;

– щодо суб'єкта судом не прийнято постанову про визнання боржника банкрутом відповідно до чинного законодавства.

Для новостворених суб'єктів індустрії програмної продукції, які здійснюють діяльність протягом не менше двох повних звітних (податкових) кварталів до дня подання реєстраційної заяви, дозволяється при визначенні відповідності такого суб'єкта критеріям застосовувати показники господарської діяльності за період фактичної діяльності суб'єкта та за умови дотримання усіх зазначених критеріїв. В іншому разі ДПСУ приймає рішення про анулювання свідоцтва про реєстрацію такого суб'єкта.

Видами економічної діяльності з реалізації товарів, виконання робіт та надання послуг в індустрії програмної продукції з метою визначення наявності права суб'єкта на застосування особливостей оподаткування є [13]:

1) видання програмного забезпечення (ПЗ), включаючи видання і реалізацію (продаж, прокат та/або надання ліцензій) системних пакетів програм, службових та ігрових програм, публікацію готового (несистемного) ПЗ, у тому числі переклад

або адаптацію несистемного ПЗ для певного ринку за власний рахунок: операційні системи, бізнес та інші додатки; випуск комп'ютерних ігор для всіх платформ;

2) комп'ютерне програмування та всі види діяльності з написання, модифікування, тестування і забезпечення технічною підтримкою, документування ПЗ (у тому числі з використанням комерційних або вільно розповсюджених модулів), включаючи розроблення структури і змісту та/або написання системи команд, необхідних для створення та виконання: системного ПЗ (у тому числі відновлення), прикладних програм (у тому числі відновлення), баз даних, веб-сайтів (у тому числі їх аудіовізуальних елементів); настроювання ПЗ, тобто модифікацію та конфігурацію існуючих додатків, таким чином, щоб воно функціонувало в рамках інформаційної системи клієнта; розроблення індивідуального ПЗ (на замовлення) та адаптування пакетів програм до потреб користувачів; написання програмних супроводжувачів інструкцій для користувачів;

3) консультування з питань інформатизації, включаючи планування та розроблення комп'ютерних систем, що поєднують комплектуюче устаткування, ПЗ та комунікаційні технології, консультування щодо типу та конфігурації комп'ютерних технічних засобів і використання технологій ПЗ: аналіз інформаційних потреб користувачів та пошук найоптимальніших рішень, консультування з питань створення продукції ПЗ і надання допомоги щодо технічних аспектів комп'ютерних систем, консультування з питань обслуговування роботи ПЗ та інформатизації;

4) діяльність з керування комп'ютерним устаткуванням, включаючи надання послуг з місцевого керування і діяльності комп'ютерних систем клієнтів, а також з оброблення даних та інші супутні послуги, експлуатацію на довготривалій (постійній)

основі засобів обробки даних, що належать іншим користувачам;

5) створення та впровадження інформаційно-технічних комплексів, систем та мереж щодо: проектування та створення комплексів, систем і мереж на базі інформаційних технологій, систем передачі даних та систем збереження даних, монтажу і встановлення електронно-обчислювальних машин та іншого устаткування для оброблення інформації; обслуговування та супровід комплексів, систем і мереж, збудованих на базі інформаційних технологій; установа ПЗ за винагороду, включаючи реалізацію, інсталяцію, впровадження, інтеграцію з іншими системами, підтримка (налагодження, консультування з питань розробки та експлуатації, модифікація та доробка, виправлення помилок); розроблення криптографічних засобів захисту інформації; надання права на використання ПЗ, включаючи передачу майнових прав інтелектуальної власності на ПЗ (комп'ютерні програми);

6) оброблення даних, розміщення інформації на веб-вузлах і пов'язана з ними діяльність, включаючи діяльність, пов'язану з базами даних: надання даних у певному порядку або послідовності шляхом їх вибору в режимі он-лайн або прямого доступу до оперативних даних, відсортованих згідно із запитом, для широкого чи обмеженого кола користувачів (комп'ютеризований менеджмент); оброблення, підготовку та введення даних із застосуванням ПЗ користувача або власного ПЗ.

Проаналізуємо пільги, які надаватимуться підприємствам ІТ-галузі:

1. Передбачено, що з 1 січня 2013 р. до 1 січня 2023 р. від оподаткування податком на додану вартість будуть звільнені операції з постачання програмної продукції. До програмної продукції належать [12]:

- результат комп'ютерного програмування у вигляді операційної системи, сис-

темної, прикладної, розважальної та/або навчальної комп'ютерної програми (їх компонентів), а також у вигляді інтернет-сайтів та/або онлайн-сервісів;

- криптографічні засоби захисту інформації.

Для підтвердження права на використання особливостей оподаткування суб'єкт індустрії програмної продукції разом з реєстраційною заявою подає фінансову звітність та копії первинних документів. Така заява подається не пізніше як за 30 календарних днів до початку кварталу, з якого суб'єкт передбачає отримувати право на використання особливостей оподаткування.

Орган ДПСУ має право провести документальну позапланову невідзну перевірку платника для встановлення достовірності поданих платником документів. Перевірка проводиться протягом 10 робочих днів, що настають за днем отримання реєстраційної заяви [13].

Суб'єкт має право застосовувати особливості оподаткування з 1-го числа місяця календарного кварталу, що настає за місяцем, в якому такого суб'єкта було включено до реєстру суб'єктів, які застосовують особливості оподаткування діяльності в індустрії програмної продукції.

2. З 1 січня 2013 р. для суб'єктів індустрії програмної продукції, які застосовують особливості оподаткування, встановлено ставку податку на прибуток підприємств у розмірі 16% (планувалося 5%). Платники податку зобов'язані вести окремий облік доходів та витрат, пов'язаних із отриманням прибутку від здійснення видів економічної діяльності

3. Ставка податку на доходи фізичних осіб становить 5%, але при цьому вона обраховується для зарплати понад 2 МЗП (тобто до доходу в сумі 2 294 грн. зарплата оподатковується на загальних підставах – 15%, а все, що вище – 5%).

4. Єдиний соціальний внесок для ІТ-сфери становитиме 36,76% від суми, що дорівнює двом МЗП.

5. Замінено вид документальної позаплатової перевірки платника податків з виїзної на невиїзну та скасовано обов'язок суб'єкта індустрії програмної продукції підтверджувати на підставі висновку Держінформнауки відповідність фактичних видів його діяльності видам економічної діяльності.

Така ініціатива дасть змогу вивести з тіні зарплати багатьох фахівців (60–70% витрат в ІТ-галузі – це фонд оплати праці). Порівняно з попередньою версією закону, було розширено перелік діяльностей, що підпадають під визначення “індустрія програмної продукції”. Зокрема, включено до нього компанії, що займаються розробкою ПЗ, так і усіма видами техпідтримки та документації ПЗ, консультацій з питань ІТ, обробку даних, веб-хостинг, видавництво інформації онлайн. Частка доходів від цих видів діяльності повинна становити не менше 70% від обігу компанії [14].

Близько половини ІТ-компаній сьогодні працюють у тіні чи за “сірими схемами”, тому легалізація буде щонайменше 90% від тих, що зараз працюють за неповною легальною зайнятістю [6].

Європейська бізнес асоціація вважає, що проведення економічного експерименту щодо стимулювання ІТ-індустрії не дозволить домогтися достатніх темпів її розвитку. Експеримент, який пропонується запровадити, відлякує інвесторів, яким потрібна стабільність і перспектива розвитку. Замість експерименту доцільно було б відразу вводити спеціальний безстроковий режим стимулюючого оподаткування для гарантованої довгострокової податкової підтримки індустрії. Експеримент, на думку членів Європейської бізнес асоціації, не буде ефективним через занадто високі ставки пропонованих податків і високий рівень ризику країни [7].

Отже, пільговий режим оподаткування, що пропонується для вітчизняної ІТ-галузі, має як переваги, так і недоліки. Однак про наслідки цього нововведення говорити поки що рано.

На думку практиків, сьогодні ІТ-програмування є надзвичайно потужним інноваційним кластером в українській економіці з високими темпами зростання. Україна ніколи не буде розвиватися належним чином, якщо не використовуватиме свій високотехнологічний потенціал. За сприятливих умов у 2015 р. експорт України може скласти 5 млрд. дол. США, тобто на рівні металургії. Тому є гостра потреба в створенні конкурентних умов на рівні з іншими країнами-лідерами, такими як: Індія, Росія, Білорусь та ін. [2].

На нашу думку, створення оптимального механізму пільгового режиму оподаткування приверне увагу аутсорсингових компаній до українського ІТ-ринку. ІТ-аутсорсинг – це часткова або повна передача робіт з підтримки, обслуговування та модернізації ІТ-інфраструктури до компаній, що спеціалізуються на абонентському обслуговуванні організацій і мають фахівців різної кваліфікації. Для них виконання подібних робіт є профільним напрямком діяльності [15].

Найчастіше мається на увазі ІТ-аутсорсинг, тобто аутсорсинг інформаційних технологій, зокрема робіт зі створення та супроводу програмних продуктів. Очевидно, що можливість зменшення витрат при цьому пов'язана з великою зарплатою програмістів (та в цілому з вартістю інтелектуальної праці) в країнах з розвинутою економікою. Відповідно й утримання ІТ-підрозділів великих корпорацій вимагає колосальних витрат. Щоб їх зменшити, доцільно відмовитися від повного штату програмістів і передати якусь частину їхньої роботи (а в багатьох випадках – усю роботу

повністю) іншим фірмам, в т. ч. за кордон ("офшорне програмування"), що обходиться набагато дешевше.

Таким чином, з метою стимулювання розвитку системи управління в індустрії програмної продукції необхідно сформувати механізм взаємодії за такими напрямками:

- удосконалення форм статистичної звітності, що подаються суб'єктами господарювання індустрії програмної продукції;

- визначення критеріїв оцінки стану та розвитку індустрії програмної продукції;

- визначення функцій, завдань і методів управління в індустрії програмної продукції;

- запровадження системи ефективної взаємодії суб'єктів господарювання індустрії програмної продукції, центральних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування для розвитку індустрії програмної продукції;

- запровадження системи постійного моніторингу та виявлення проблемних питань в індустрії програмної продукції для удосконалення регулювання її діяльності;

- регулярне прогнозно-аналітичне дослідження тенденцій ринку програмної продукції і визначення потреб держави в оновленні програмного забезпечення органів державної влади та органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ, організацій;

- оцінка потреби індустрії програмної продукції у кваліфікованих кадрах і запровадження ефективних механізмів вирішення питань кадрового забезпечення.

Література

1. IT-ринок в Україні // Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/publication/content/23852.htm>

2. Tapping Ukraine's IT potential // Financial Times [Електронний ресурс]. – Ре-

жим доступу: <http://blogs.ft.com/beyond-brics/2012/08/22/tapping-ukraines-it-outsourcing-potential/#axzz24L121gQa>

3. Україна поднялась на 15 мест в мировом IT-рейтинге [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://economics.lb.ua/telecom/2012/04/05/144564_ukraina_podnyalas_15_mest_mirovom.html?utm_source=lbua&utm_medium=link&utm_campaign=theme

4. Азаров хочет сделать IT-отрасль локомотивом экономики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://economics.lb.ua/telecom/2012/02/15/136920_azarov_hochet_sdelat_itotrasl.html?utm_source=lbua&utm_medium=link&utm_campaign=theme

5. Тієїкко хоче, щоб пільги для IT-галузі швидко були прийняті [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/news/2012/02/27/317147/>

6. Інтерв'ю Голови Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації України В.Семиноженка "Українській правді" від 1.06.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dkni.gov.ua/2010-10-05-14-41-28/785-q-q-1-2012->

7. IT нужна бессрочная налоговая поддержка, а не эксперименты [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://economics.lb.ua/telecom/2012/01/18/132471_it_nuzhna_bessrochnaya_nalogovaya.html

8. В Україні створюють сприятливішу систему оподаткування для IT-компаній [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dkni.gov.ua/2010-12-28-09-38-38/784-2012-05-31-14-59-13>

9. Закон України від 2.11.2012 р. №5450-VI "Про державну підтримку розвитку індустрії програмної продукції" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/25971.html>

10. Проект Постанови про прийняття за основу проекту Закону України про економічний експеримент щодо створення сприятливих умов для розвитку в Україні індустрії програмної продукції. Номер реєстрації: 8267/П від 20.06.2011р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=39951

11. Проект Постанови про прийняття за основу проекту Закону України про внесення змін до Податкового кодексу України щодо спеціального режиму оподаткування суб'єктів індустрії програмної продукції. Номер реєстрації: 9744/П від 21.03.2012р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=42378

12. Лист ДПС у м. Києві від 02.10.2012 р. №6239/10/06-408 “Щодо пільг з ПДВ в ІТ-сфері” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.dtki.ua/ua/taxation/pdv/22030>

13. Закон України від 5.07.2012 р. №5091-VI “Про внесення змін до розділу XX “Перехідні положення” Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування суб'єктів індустрії програмної продукції” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5091-vi>

14. Пішковиць С. Верховна Рада прийняла закон про пільги для ІТ у першому читанні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://watcher.com.ua/2012/03/23/verhovna-rada-priyunya-zakon-pro-pilhy-dlya-it-u-pershomu-chytanni/>

15. Аутсорсинг // Матеріал з вікіпедії – вільної енциклопедії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D1%83%D1%82%D1%81%D0%BE%D1%80%D1%81%D0%B8%D0%BD%D0%B3>